

Prof. dr hab. Andrzej Skrzypek (1944–2023)

Z głębokim żalem i smutkiem przyjęliśmy wiadomość o śmierci prof. zw. dr. hab. Andrzeja Skrzypka – historyka, nauczyciela akademickiego, wykładowcy w Instytucie Historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie oraz prorektora tejże uczelni w latach 1993–1996. Zmarły był cenionym historykiem dziejów najnowszych specjalizującym się w problematyce stosunków polsko-radzieckich, polskiej polityki wschodniej, historii dyplomacji, a także dziejów społecznych Europy.

Andrzej Skrzypek urodził się 18 kwietnia 1944 r. w Warszawie jako syn Józefa i Czesławy z domu Waserman. Warto przypomnieć, że Józef

Skrzypek (1905–1974) był uczniem lwowskiego historyka Stanisława Zakrzewskiego i początkowo pracował na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, a w 1936 r. przeniósł się do Warszawy, do Instytutu Badania Najnowszej Historii Polski. Po 1945 r. wykładał w Akademii Nauk Politycznych, Państwowej Wyższej Szkole Pedagogicznej, by po latach stalinizmu podjąć pracę w Polskiej Akademii Nauk. Można zatem powiedzieć, że w tym przypadku syn odziedziczył po ojcu zainteresowanie historią.

Po ukończeniu Liceum Ogólnokształcącego nr 35 im. Bolesława Prusa w Warszawie Andrzej Skrzypek rozpoczął studia historyczne na Uniwersytecie Warszawskim, które ukończył w 1967 r. Za swojego mentora uważał przede wszystkim prof. Henryka Jabłońskiego, pod kierunkiem którego napisał pracę magisterską *Działalność naukowa Michała Bobrzyńskiego*, poświęconą w znacznym stopniu jego poglądom historiozoficznym. Był pod wrażeniem postaci tak wielkiego formatu – historyka, polityka, konserwatysty, współtwórcy krakowskiej szkoły historycznej. Ponadto Andrzej Skrzypek uczęszczał

także na seminarium prowadzone przez historyka i archiwistę prof. Rafała Gerbera. Jako student uczestniczył w wielu objazdach naukowych, które po latach zainicjował także w Olsztynie. Brał też czynny udział w studenckim ruchu naukowym.

Uzyskawszy magisterium, po krótkim stażu asystenckim został zatrudniony w Polskiej Akademii Nauk, gdzie pracował przez kolejne dwadzieścia lat. W czasie, w którym nazwa placówki zmieniła się z Zakładu Historii Stosunków Polsko-Radzieckich na Instytut Krajów Socjalistycznych, przeszedł awans zawodowy od asystenta do docenta. Na seminarium prof. Ludwika Bazyłowa, wybitnego znawcy dziejów Rosji, w roku 1971 powstała rozprawa doktorska autorstwa Andrzeja Skrzyпка *Litwa, Łotwa, Estonia i Finlandia w polityce Polski i ZSRR w latach 1919–1925*, wydana drukiem w 1972 r. pt. *Związek Bałtycki*. W owym czasie było to oparte na materiale archiwalnym nowatorskie studium, które nawiązywało do przemilczanych wówczas koncepcji federacyjnych. Do tego tematu jeszcze powrócił, gdy w 1997 r. napisał książkę na temat stosunków polsko-łotewskich w latach 1918–1939.

W następnych latach Andrzej Skrzypek poszerzał swoje horyzonty badawcze, co w perspektywie kilku lat i po rocznym stażu w moskiewskim Instytucie Słowianoznawstwa i Bałkanistyki Akademii Nauk ZSRR pozwoliło mu przedstawić rozprawę habilitacyjną pt. *Radziecka polityka zbiorowego bezpieczeństwa w Europie a stosunki polsko-radzieckie w latach 1932–1939*. Kolokwium habilitacyjne odbył i stopień doktora habilitowanego uzyskał w 1976 r. w Instytucie Historii PAN im. Tadeusza Manteuffla. Należy dodać, że tematyce polsko-radzieckich relacji w dobie międzywojnia poświęcił kilka książek. Wśród nich warto wspomnieć *Kronikę koegzystencji* na temat stosunków politycznych, gospodarczych i kulturalnych, kończącą się wzmianką o radziecko-niemieckim układzie z 23 sierpnia 1939 r. i przedstawieniem noty radzieckiej do ambasadora RP w ZSRR Wacława Grzybowskiiego z 17 września, czego nikt wcześniej w historiografii krajowej nie uczynił.

Szczególnie ważną formą aktywności naukowej Andrzeja Skrzyпка było współredagowanie polskiego periodyku naukowego „Kwartalnik Historyczny” (od nr 1 z 1976 r. jako sekretarz, aż do 1990 r. już jako zastępca redaktora naczelnego). W 1980 r. odbył kolejny staż naukowy w Instytucie Ekonomiki Światowego Systemu Socjalistycznego Akademii Nauk ZSRR, czego efektem stała się monografia *Procesy integracyjne państw wspólnoty socjalistycznej 1946–1971* (Wrocław 1987). Warto zauważyć, że prace historyczne autorstwa Andrzeja Skrzyпка wydane przed rokiem 1989, choć nie wolne od balastu ideologicznego, były oparte na solidnej podstawie źródłowej oraz obszernej literaturze przedmiotu. W maju 1990 r. prezydent RP nadał Andrzejowi Skrzypkowi tytuł profesora nadzwyczajnego.

Należy odnotować, że w roku 1981, a następnie w latach 1983–1984 Andrzej Skrzypek przebywał na stażach naukowych m.in. w RFN na uniwersytecie w Bonn i w USA

jako stypendysta Fulbrighta na uniwersytetach Yale i Stanford, a także prowadził kwerendę w National Archives w Waszyngtonie. Ponadto jako *visiting professor* prowadził wykłady na zagranicznych uniwersytetach, m.in. w fińskim Turku i w holenderskim Maastricht.

Andrzej Skrzypek był także wykładowcą Akademii Nauk Społecznych w Warszawie, pełniąc również funkcję prodziekana tamtejszego Wydziału Nauk Społeczno-Politycznych. Jednak w związku z rozwiązaniem tejże uczelni w dobie transformacji ustrojowej w 1990 r. został zatrudniony w Instytucie Historii w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Olsztynie, gdzie kierował Katedrą Stosunków Międzynarodowych XX wieku. Następnie od roku 1992 był kierownikiem Katedry Historii Najnowszej, a w latach 1993–1996 prorektorem w olsztyńskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej. Z olsztyńskiego ośrodka chciał uczynić znaczący ośrodek naukowy zajmujący się historią krajów nadbałtyckich. W latach 1993–1996 prof. Skrzypek był kierownikiem naukowym Grupy Zamiejscowej studentów historii olsztyńskiej WSP w Ostrołęce. Warto wspomnieć, że to właśnie w okresie olsztyńskim w roku 1994 pięćdziesięcioletni wówczas Andrzej Skrzypek otrzymał tytuł profesora zwyczajnego.

Był jednym z ulubionych nauczycieli akademickich kilku roczników ówczesnej młodzieży studenckiej także dlatego, że potrafił przedstawić historię w formie interesującej gawędy. W rozmowach zarówno formalnych, jak i mniej oficjalnych starał się być przewodnikiem również dla młodszych pracowników nauki. Lubił kontakt z ludźmi, był wdzięcznym rozmówcą, częściej słuchaczem niż narzucającym swoje stanowisko profesorem. W olsztyńskim środowisku akademickim był szanowany i ceniony za swój profesjonalizm, a kontakty z Olsztynem utrzymywał w kolejnych latach. Należy też dodać, że dwaj jego olsztyńscy doktoranci – Krzysztof Narojczyk i Witold Gieszczyński uzyskali stopień doktora habilitowanego i są pracownikami Instytutu Historii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.

Niedługo później prof. Skrzypek rozpoczął kolejny etap w swoim życiu. Podjął pracę w Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciw Narodowi Polskiemu w Warszawie, gdzie w latach 1994–1997 był wicedyrektorem ds. naukowych. Z kolei w 1996 r. został zatrudniony w Instytucie Studiów Międzynarodowych, rozbudowanym później do Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego, gdzie został kierownikiem Katedry Studiów Brazylijskich. Wykładając w Łodzi, zainteresowania naukowe prof. Skrzypka ewoluowały ku politologii. W tym okresie uczestniczył również w pracach nad czwartym (red. Piotr Łossowski) i szóstym (red. Wojciech Materski, Waldemar Michowicz) tomem monumentalnej *Historii dyplomacji polskiej*. Innym wyrazem studiów nad polską dyplomacją stała się książka *Dyplomatyczne dzieje PRL 1956–1989* (Pułtusk–Warszawa 2010).

Andrzej Skrzypek przez lata był blisko związany z powstałą w 1994 r. Wyższą Szkołą Humanistyczną w Pułtusku (od 2006 r. Akademia Humanistyczna im. Aleksandra

Gieysztora w Pułtusku, od 2019 r. Filia Akademia im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku Akademii Finansów i Biznesu Vistula). Jednocześnie od 2000 r. wykładał w Instytucie Nauk Politycznych Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. W tym czasie ukazało się kilka jego ważnych książek, m.in. *Mechanizmy uzależnienia. Stosunki polsko-radzieckie 1944–1957* (Pułtusk 2002), *Mechanizmy autonomii. Stosunki polsko-radzieckie 1956–1965* (Pułtusk 2005), *Mechanizmy klientelizmu. Stosunki polsko-radzieckie 1965–1989* (Pułtusk–Warszawa 2008), *Druga smuta. Zarys dziejów Rosji 1985–2004* (Warszawa 2004), *Historia społeczna Europy XIX i XX wieku* (Poznań 2009), *Putinada. Rosja – kraj kierowanej demokracji* (Warszawa 2014), *Polen im Sowietimperium. Die polnisch-russischen Beziehungen von 1944 bis 1989* (Klagenfurt 2016). Ponadto był autorem kilkunastu książek i kilkuset artykułów naukowych, a także promotorem oraz recenzentem kilkunastu rozpraw habilitacyjnych oraz prac doktorskich.

Profesor Andrzej Skrzypek zmarł 10 lutego 2023 r. w Warszawie w wieku 78 lat. Pozostanie w naszej pamięci.

Norbert Kasperek
Witold Gieszczyński
Radosław Gross